शिवराज राजपत्र

शिवराज नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्डः ६ संख्याः १४ मितिः २०७९।०९।२०

भाग-१

शिवराज नगरसभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

शिवराज नगरपालिकाको स्वास्थ्य ऐन, २०७९

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी शिवराज नगरसभाले यो शिवराज नगरपालिकाको **शिवराज नगरपालिकाको स्वास्थ्य ऐन, २०७९** जारी गरेको छ ।

शिवराज नगरपालिकाको स्वास्थ्य ऐन, २०७९

नगर सभाबाट स्वीकृत मितिः २०७९ आषाढ १०

प्रस्तावनाः

नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा पाउने हक कार्यन्वयन गर्ने कार्यमा नगरपालिकाको जिम्मेवारी प्रमुख रही आएको र सो को ब्यवस्थापनमा स्पष्ट कानुनी ब्यवस्था गरि कार्यसम्पादन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, "स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ वमोजिम शिवराज नगरपालिकाको नगर सभाले स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नको लागि यो स्वास्थ्य ऐन, २०७९ बनाइ लागू गरेको हो ।

परिच्छेद १
प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः

(क) यस ऐनको नाम "शिवराज नगरपालिकाको स्वास्थ्य ऐन, २०७९" रहेको छ ।

(ख) नगर सभाबाट स्वकृित भई स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात लागु हुनेछ ।

२. परिभाषाः

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमाः

(क) **ऐन** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको **स्वास्थ्य ऐन, २०७९** लाई सम्झनुपर्छ ।

(ख) **संघीय ऐन** भन्नाले जनस्वास्थ्य ऐन २०७५ संघीय संसदले बनाएको ऐनलाई बुझ्नुपर्छ ।

(ग) **स्थानीय सरकार संचालन ऐन** भन्नाले नेपाल सरकारबाट जारी भएको स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लाइ बुझ्नुपर्छ ।

(घ) **नगरपालिका** भन्नाले शिवराज नगरपालिका बुझ्नुपर्छ ।

(ङ) **नगर सभा** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको नगर सभालाई बुझ्नुपर्छ ।

(च) **कार्यपालिका** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकालाई बुझ्नुपर्छ ।

(छ) **नगर प्रमुख** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको गनर प्रमुखलाई सम्झ्नुपर्छ ।

(ज) **उपप्रमुख** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको उपप्रमुखलाई सम्झ्नुपर्छ ।

(झ) **प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनुपर्छ ।

(ञ) **वडा अध्यक्ष** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाका वडा अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।

(ट) **कार्यापालिका सदस्य** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको कार्यपालिका सदस्य सम्झनुपर्छ । सो शब्दले नगरपालिकाको प्रमुख, उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष र कार्यपालिका सदस्य समेतलाइ सम्झनुपर्छ ।

(ट) **वडा समिति** भन्नाले शिवराज नगरपालिका वडा अध्यक्ष र सदस्य रहेको वडा समितिलाइ सम्झनुपर्छ ।

(ठ) **स्वास्थ्य शाखा** भन्नाले शिवराज नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवा सम्वन्धी कामकाज गर्न गराउनको लागी तोकिएको शाखा, उपशाखा, इकाई सम्झनुपर्छ ।

(ड) **सरकारी वा सामुदायिक** भन्नाले सरकारी तथा सामुदायिक स्वामित्वमा संचालन भएका स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।

(ढ) **निजी** भन्नाले सेवाको सँग सँगै नाफाको समेत उद्देश्य राखी संचालन हुने स्वास्थ्य संस्था भनेर सम्झनु पर्दछ ।

(ण) **स्वास्थ्य संस्था** भन्नाले सरकारी स्तरबाट संचालित अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र, सामुदायीक स्वास्थ्य इकाइ, आयुर्वेद तथा बैकल्पीक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्दछ । सो शब्दले प्रचलित कानुन बमोजिम स्थापित गैरसरकारी वा गैर नाफामुलक सामुदायीक स्वास्थ्य संथालाई सम्झनुपर्छ ।

(त) **प्रादेशिक ऐन** भन्नाले लुम्बिनी प्रदेश सरकारले स्वास्थ्य सम्वन्धी बनाएको ऐन बुझ्नु पर्दछ ।

(थ) **आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा** भन्नाले आकस्मिक घटना वा आपतकालीन अवस्था परी जीवन जोखिमयूक्त अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरुको जीवनलाई जोखिममुक्त गर्न, जीवन वा अङ्ग गुम्नबाट बचाउन आवश्यकता अनुसार दिनु पर्ने प्रारम्भिक तथा तत्काल सेवा सम्झनु पर्छ ।

(द) **आधारभूत स्वास्थ्य सेवा** भन्नाले दफा ३ को उपदफा (४) बमोजिम आम नागरिकको स्वास्थ्य आवश्यकता पूर्तिका लागि राज्यबाट सूलभ रुपमा निःशुल्क उपलब्ध हुने प्रर्बद्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, निदानात्मक, उपचारात्मक र पुनस्थापनात्मक सेवा सम्झनु पर्छ ।

(ध) **ट्रष्ट वा लोक कल्यानकारी** भन्नाले ट्रष्ट वा लोक कल्यानकारी संस्था तथा गैह्र नाफामुलक संघ-संस्थाहरु मार्फत सञ्चालन हुने स्वास्थ्य संस्थाहरु जस्तैः अस्पताल, क्लिनिक, नर्सिङ्गहोम, बैद्यखाना, सुधार केन्द्र, फार्मेसी, अनुसन्धान केन्द्र/डाइग्नोसिस सेन्टर, रक्तसंञ्चार केन्द्र आदि) लाई सम्झनु पर्दछ ।

(न) **सामाजीक विकास शाखा प्रमुख** भन्नाले नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवा ब्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्नलाई ऐन बमोजिम कार्य गर्न तोकिएको सामाजीक विकास शाखा प्रमुख कर्मचारी बुझ्नु पर्छ ।

(प) **कर्मचारी** भन्नाले नगरपालिका र स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारी समेतलाइ बुझ्नु पर्छ । सो शब्दले नगरपालिका र मातहतमा कार्यरत कर्मचारी समेतलाई जनाउँछ ।

(फ) **सामुदायिक स्वास्थ्य कार्यकर्ता** भन्नाले मान्यता प्राप्त संस्थाबाट स्वास्थ्य सेवाका विषयमा तोकिएका योग्यता वा तालिम हासिल गरी संस्था वा समुदायमा कार्य गर्ने स्वास्थ्य कार्यकर्ता तथा महिला स्वास्थ्य स्वंयसेविका समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

(ब) **सेवाग्राही** भन्नाले स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य सेवा लिने व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(भ) **सेवा प्रदायक** भन्नाले मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट स्वास्थ्य सेवाका विषयमा निश्चित योग्यता वा तालीम हासिल गरी स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी र सामुदायिक स्वास्थ्य कार्यकर्ता सम्झनु पर्छ ।

(म) **स्वास्थ्यकर्मी** भन्नाले प्रचलित कानुन बमोजिम स्वास्थ्यकर्मीको रुपमा सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(य) **स्वास्थ्य सेवा** भन्नाले आधुनिक चिकित्सा (एलोप्याथी), आयुर्वेद, होमीयोप्याथी पद्धतिमा आधारित भई प्रदान गरिने प्रतिकारात्मक, प्रर्बद्धनात्मक, निदानात्मक, उपचारात्मक, पुनस्थापनात्मक र प्रशामक (पालिएटिभ) सेवा सम्झनु पर्छ ।

(र) **स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन समिति** भन्नाले दफा (९) अनुसार नगरपालिकामा गठित स्वास्थ्य समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ल) **सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति** भन्नाले दफा (१४) को उपदफा (२) र (३) अन्तर्गत बनेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनुपर्दछ ।

(व) **निदान केन्द्र** (डाइग्नोस्टिक सेन्टर) भन्नाले रेडियो इमेजिङ, प्रयोगशालाबाट गरिने जैविक तथा पराजैविक जाँच लगायतका निदानात्मक सेवाहरू प्रदान गर्न कानुन बमोजिम इजाजत प्राप्त संस्थाले सञ्चालन गरेको सेवा केन्द्र सम्झनुपर्छ ।

(स) मन्त्रालय भन्नाले नेपाल सरकारको स्वास्थ्य तथा जनसंख्या सम्बन्धि हेर्ने नेपाल सरकारको मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ ।

(ष) **अस्पताल** भन्नाले बिरामी भर्ना गरी चिकित्साकद्वारा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संघ सस्था सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेदः २

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदायक र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

३. आधारभूत स्वास्थ्य सेवाः

(१) शिवराज नगरपालिकाका प्रत्येक नागरिकलाई देहायका शीर्षक अन्तर्गत तोकिए बमोजिम आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरु सहज र सर्वसुलभ रुपमा निःशुल्क प्रदान गरिनेछः

क) खोप सेवा,

ख) एकीकृत नवजात शिशु तथा बालरोग ब्यवस्थापन, पोषण सेवा, गर्भवति, प्रसव तथा सुत्केरी सेवा, परिवार नियोजन तथा प्रजनन स्वास्थ्य जस्ता मातृ, नवजात शिशु तथा बाल स्वास्थ्य सेवा,

ग) सरुवा रोग सम्बन्धि सेवा,

घ) नसर्ने रोग तथा शारीरिक बिकलाङ्गता सम्बन्धी सेवा,

ङ) मानसिक रोग सम्बन्धी सेवा,

च) जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सेवा,

छ) सामान्य आकस्मिक अवस्थाका सेवा,

ज) स्वास्थ्य प्रवर्द्धन सेवा,

झ) आयुर्वेद तथा अन्य मान्यता प्राप्त बैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा,

ट) संघीय सरकारले राजपत्रमा सूचना जारी गरी तोकेका अन्य स्वास्थ्य सेवा,

ठ) प्रदेश सरकारले राजपत्रमा सुचना जारी गरी लुम्विनी प्रदेशका लागि तोकेका अन्य स्वास्थ्य सेवा,

(ड) शिवराज नगरपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सुचना जारी गरी नगरपालिकाको लागि तोकेका अन्य स्वास्थ्य सेवा ।

२) उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकारले तोकेका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरुको विस्तृत विवरण, सेवा प्रवाह तथा ब्यवस्थापन सम्बन्धि अन्य ब्यवस्था तथा प्रक्रिया मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।

३) उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकारले तोकेका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरुमा शिवराज नगरपालिकाले थप गर्न सक्नेछ । थप गरिएका सेवाहरुको हकमा आर्थिक भार शिवराज नगरपालिकाले ब्यहोर्नु पर्नेछ ।

(४) नगरपालिकाभित्र आधारभूत तथा बिशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न गराउन तोकिए अनुसारका संगठनात्मक संरचना रहने छन् ।

(५) कुनै पनि नागरिकलाई धर्म, वर्ण, लिङ्ग, भौगोलिक अवस्था आदी कारणले उपदफा (१) मा उल्लेखित स्वास्थ्य सेवाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

४. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुः

शिवराज नगरपालिका तहमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु देहाय वमोजिम हुने छन,

(क) सरकारी वा सामुदायिकः सरकारी तथा सामुदायिक स्वामित्वमा संचालन भएका अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य केन्द्र, आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्र, नगर क्लिनिक, आयूर्वेद केन्द्रहरु सरकारी वा सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय हुनेछन् ।

(ख) **निजीः** निजी क्षेत्रद्वारा संचालित अस्पताल, नर्सिङ होम, पोलिक्लिनिक वा क्लिनिक, प्रयोगशाला, फार्मेसीहरु निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक निकाय हुनेछन् ।

(ग) **ट्रष्ट वा लोक कल्याणकारी संस्थाहरुको अधिनस्थः** ट्रष्ट वा लोक कल्याणकारी संस्थाहरुको मार्फत संचालन हुने अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र, घुम्ती क्लिनिक यस अन्तर्गत पर्दछ ।

५. विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाः

(१) भौगोलिक अवस्था, रोगको प्रकोप र सेवाको प्रकृतीका आधारमा शिवराज नगरपालिकाले विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा, घुम्ती सेवा सञ्चालन गर्नेछ ।

(२) विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको पहुँच अभिवृद्धि गर्न नगरपालिकाले आबश्यकता आधारमा प्रादेशिक मन्त्रालय र अन्य निकायसँग समन्वय गर्नेछ ।

(३) कुनै पनि गैर सरकारी तथा सामाजीक संघ संस्थाले विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर र सेवा संचालन गर्दा नगरपालिकालई पूर्व जानकारी गराई स्वीकृती पश्चात मात्र संचालन गर्नु पर्नेछ ।

६. आकस्मिक उपचार सेवाः

(१) नगरपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाले संघीय र प्रदेश सरकार तोकिए बमोजिमका आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) नगरपालिका तहमा संञ्चालन हुने सवै स्वास्थ्य संथाहरुले कार्यालय समयमा संभव हुने आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ रुपमा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(३) कुनै किसिमको दुर्घटना वा महामारीजन्य आपत्कालीन अवस्थामा पिडितहरुलाई घटनास्थलमै वा स्वास्थ्य संस्थासम्म लैजाने क्रममा सम्बद्ध निकायले स्वास्थ्य संस्थासँग समन्वय गरी आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(४) कुनै पनि आकस्मिक अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नु पालिका तथा स्वास्थ्यकर्मीको दायित्व हुनेछ ।

७. प्रेषण सेवाः

(१) नगरपालिका भित्रका प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले उपचारको लागि आएका बिरामीलाई आफ्नो स्वास्थ्य संस्थाको संरचना, उपकरण, बिशेषज्ञ सेवा नभएको वा अन्य कुनै उपयुक्त कारणले उपचार प्रदान गर्न नसकिने अवस्था भएमा आफ्नो स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध हुने उपचार तत्काल गराई थप उपचारको लागि तुरुन्त त्यस्तो बिरामीलाई उपचार प्रदान गर्न सक्ने स्वास्थ्य संस्थामा समन्वय गरि प्रेषण गर्नु पर्नेछ । तर आफ्नो संस्थामा उपरोक्त सेवा र सेवा प्रदायक हुदाँ हुँदै अर्को स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्न पाईने छैन ।

(२) स्वास्थ्य संस्थाले उपदफा (१) बमोजिम प्रेषण गर्दा तोकिए बमोजिम विधि र प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्दछ ।

(३) प्रेषण सम्बन्धि अन्य सेवा र सुबिधा मन्त्रालय र प्रदेशबाट ब्यवस्था गरे अनुसार हुनेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जेसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सेवाग्राहीको इच्छा बमोजिम निजलाई पायक पर्ने वा चाहेको स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्नमा बाधा पुग्ने छैन ।

८. स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुको परिभाषा र आधारभूत मापदण्डः

(१) स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुको परिभाषा र आधारभूत मापदण्ड संघीय सरकारले निर्धारण गरे वमोजिम हुनेछ ।

९. नगरपालिका स्तरीय स्वास्थ्य सेवा ब्यबस्थापन समिति गठन र सो समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकारः

(१) शिवराज नगरपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको संचालन, व्यवस्थापन तथा रेखदेख गर्न नगरपालिका स्तरमा स्वास्थ्य ब्यबस्थापन समिति गठन गरीनेछ । समिति गठन नभएको हकमा सो काम स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार गठन भएको सामाजीक बिकास समितिले गर्नेछ ।

(२) दफा (९) उपदफा (१) गठन भएको नगरपालिका स्तरीय स्वास्थ्य ब्यबस्थापन समिति देहाय बमोजिम हुनेछ,

(क)	नगर प्रमुख	अध्यक्ष
(ख)	उप प्रमुख	सदस्य
(ग)	सामाजिक विकास समितिको संयोजक	सदस्य
(घ)	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
(ङ)	स्वास्थ्य तथा सरसफाई क्षेत्रमा कार्य गरि रहेका विज्ञहरु मध्येबाट प्रत्येक वर्षमा परिवर्तन हुने गरी कार्यपालिकाले मनोनति गरेको एक जना	सदस्य
(च)	आमा समुह वा स्वास्थ्य स्वयंसेविका मध्येबाट प्रत्येक वर्षमा परिवर्तन हुने गरी कार्यपालिकाले मनोनति गरेको एक जना	सदस्य
(छ)	स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

(३) माथि दफा ९ उपदफा १ बमोजिम गठन भएको नगरपालिका स्तरीय स्वस्थ्य समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय अनुसार हुनेछ ।

(क) नगरपालिको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ नीति तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने ।

(ख) नगरपालिका भित्र सन्चालनमा रहेका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र सेवाको न्यनूतम मापदण्ड कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने ।

(ग) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन , २०७४ को दफा ११ उपदफ ४ (झ) मा भएको नगरपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्र अन्तरगत उल्लेख भएका स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धित (बुँदा १ देखि १२) कार्यक्रमहरुको आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्र कार्यान्वयनका लागि व्यबस्थापन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(घ) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन , २०७४ को दफा ११ उपदफ ४ (ख) मा उल्लिखित प्रदेश र स्थानीय सरकारको साझा अधिकारमा उल्लेख भए बमोजिमका स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरु (बुदा १ देखि १७) आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्र कार्यान्वयनका लागि व्यबस्थापन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(ङ) नगरपालिका भित्र भौगोलिक कार्यक्षेत्र, जनसंख्या, लक्षित जनसंख्या, जोखिम र पछाडि परेको वर्ग, गरिब र सीमान्तकृत वर्ग निर्धारण गर्न र स्वास्थ्य तथा सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि स्थानीय तहमा सिफारिस तथा सहजीकरण गर्ने ।

(च) महामारी तथा प्राकृतिक प्रकोप जस्ता आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको लागि पूर्व तयारी तथा आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने ।

(छ) नगरपालिका क्षेत्र भित्र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनका लागि अनुमति, स्वीकृति सम्बन्धी नगरपालिकालाई आवश्यक राय प्रदान गर्ने ।

(ज) स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्य सेवा व्यबसाय र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिने, जागरुक र सचेत गराउने ।

(झ) स्वास्थ्य संस्थाहरुको लागि आवश्यक साधन स्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने गराउने ।

(ञ) स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य व्यवसायहरूको सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने साथै नगरपालिका अन्तरगतका स्वास्थ्य संथाहरुबाट प्रवाह भएका स्वास्थ्य सेवाहरुको गुणस्तर सुनिश्चितताको लागि प्रभाबकारी अनुगमन मूल्याङ्कन निर्देशिका तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

(ट) स्वास्थ्य विशेषज्ञहरु र स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुको सूची अद्यावधिक तथा प्रकाशन गर्ने ।

(ठ) स्वास्थ्य सेवाको पहुँच भन्दा बाहिर रहेका समुदायको पहिचान गरी सबैका लागि स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित हुने प्रवन्ध गर्ने ।

(ड) स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य व्यबसायसँग आवद्ध कर्मचारीहरूलाई कार्य सम्पादन तथा मूल्यांकनका आधारमा आवश्यक प्रोत्साहन, नसिहत र दण्ड गर्ने गराउने ।

(ढ) स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्वीकृत दरबन्दीमा रिक्त भई करारमा कर्मचारी, नियूक्ति गर्नु पर्ने भएमा नगरपालिकाको करार कर्मचारी छनौट समिति मार्फत परीक्षा लिई रिक्त रहेको स्वीकृत दरबन्दीमा योग्यताक्रम अनुसार करार सूचि अनुसार नियुक्ति गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

(ण) स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य व्यवसायीहरुले दिने सेवाहरुको गुणस्तरको आधारमा सेवा शुल्क निर्धारण
गर्ने, स्विकृती दिने ।

(त) स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने, गुनासा, उजुरी, सुन्ने, तथा यथोचित सम्वोधन गर्ने, गराउने ।

(थ) नगरपालिकाले स्वास्थ्य कार्यक्रमहरुको लक्ष्य तथा उपलब्धिबारे समिक्षा गर्ने, सुझाव दिने तथा आवश्यक लिखित पृष्ठपोषण सहित योजना तर्जुमा गर्न सहयोग गर्ने ।

(द) नगर कार्यपालिकालाई स्वास्थ्य तथा सरसफाइ क्षेत्रमा आवश्यक सुझाव र सल्लाह दिने।

(ध) समितिले आवश्यता अनुसार कामकार्वाही गर्नको लागि उपसमितिहरु तोक्न सक्नेछ।

(४) समितिको बैठक र निर्णय सम्बन्धमाः

(क) समितिको वैठक मासिक रुपमा बस्नेछ । आवश्यकता अनुसार समितिको विभागीय प्रमुखको निर्देशनमा सदस्य-सचिवले कुनै पनि बेला बैठक बोलाउन सक्नेछन।

(ग) समितिको कुल सदस्य सङ्ख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरु उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ

(ङ) समितिले आवश्यक ठानेमा जनस्वास्थ्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित कुनै व्यक्ति वा सँस्थालाई समितिको बैठकमा बिषेशज्ञको रुपमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(च) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैंले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१०. नगरपालिका स्तरिय गुणस्तर सुधार सुनिश्चितता कार्य समिती

(१) नगरपालिका स्तरीय एवं मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट दिईने स्वास्थ्य सेवाहरुमा नेपाल सरकारले तोकेका मापदण्ड अनुसारको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागी पालिका स्तरमा नगरपालिका स्तरिय गुणस्तर सुधार सुनिश्चितता समिती रहनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितीमा देहाय बमोजिमका सदस्यहरु रहनेछन्।

(क) नगर प्रमुख - अध्यक्ष

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य

(ग) नगरपालिका रहेको वडाको अध्यक्ष - सदस्य

(घ) सामाजीक विकास समितीको विभागीय प्रमुख - सदस्य

(ङ) निवार्चित महिला सदस्य मध्येबाट १ जना दलित महिला सदस्य अनिवार्य रहने गरी २ जना - सदस्य

(च) उपभोक्ता मञ्चबाट १ जना - सदस्य

(छ) नगरपालिका भित्रको अस्पतालबाट १ जना नर्सिङ प्रतिनिधि - सदस्य

(ज) १ जना प्रतिनिधि सदस्य गुणस्तर सुधार सम्बन्धी कार्य गर्ने संघ संस्थाको प्रतिनिधी - सदस्य

(ट) सामाजीक विकास शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

(३) नगरपालिका मातहतमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरियता कायम गर्न नगरपालिका स्वास्थ्य गुणस्तर सुनिश्चितता समिति र स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यबस्थापन समिति प्रति जवाफदेही हुने गरि नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा तोकिए बमोजिमको स्वास्थ्य गुणस्तर सुनिश्चितता टोलि गठन गर्नु पर्नेछ ।

(४) नगरपालिका स्वास्थ्य गुणस्तर सुनिश्चितता समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तपशिल बमोमिको रहने छन,

(क) स्वास्थ्य सेवा प्रवाह सम्बन्धि पालिकाको विद्युतिय स्वास्थ्य पाश्वचित्रमा अध्यवद्यिक गरिएको तथ्याङ्क र तथ्य/प्रमाणको वारेमा छलफल गरि गुणस्तर सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्ने र नगरपालिका स्वास्थ्य सेवा ब्यबस्थापन समितीलाई प्रतिवेदन गर्ने।

(ख) अनिवार्य रुपमा चौमासीक तथा आवश्यकता अनुसार थप वैठक बस्न सक्नेछ।

(ग) समितिका सदस्यहरूसंग समन्वय गरेर सदस्य सचिवले वैठक बोलाउने र वैठकको सहजीकरण गर्ने।

(घ) गुणस्तर सुनिश्चिता कार्य समितिको बैठक र यसले गर्ने कार्यहरुको अभिलेख दुरुस्त राख्नको लागि छुट्टै रजिष्टर हुनु पर्दछ।

(ङ) समितिको नियमित बैठकको उपस्थिति र निर्णयहरु लेख्दा एकरुपताको लागि बैठक अध्यक्षता गर्ने व्यक्ति, मिति, स्थान,उपस्थित व्यक्तिहरुको नाम र दस्तखत, छलफलका विषयहरु, बैठकका बैठक निर्णयहरु सहित कार्ययोजना समेत तयार गर्नु पर्नेछ।

(च) नगरपालिका स्वास्थ्य गुणस्तर सुनिश्चितता समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(५) यस समितीको विस्तृत काम कर्तब्य नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको गुणस्तर सुधार सम्बन्धिको परिमार्जित निर्देशिका, २०७३ बमोजिम हुनेछ।

११. नगरपालिका स्वास्थ्य अनुगमन समिति गठनः

(१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको अनुगमन गर्न निम्नानुसारको समिति रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहाय बमोजिमका सदस्यहरु रहनेछन्:

(क) नगर उप प्रमुख - अध्यक्ष

(ख) सामाजीक बिकास समितिको विभागिय प्रमुख - सदस्य

(ग) नगर सभाका सदस्यहरू मध्येबाट अध्यक्षले तोकेको १ जना महिला सदस्य - सदस्य

(घ) सरकारी/सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाका प्रतिनिधि मध्येबाट नगरपालिका स्वास्थ्य समितिले तोकेको एक जना - सदस्य

(छ) नगरपालिका सामाजिग विकास शाखा प्रमुख - सदस्य सचिब

(३) नगरपालिका स्वास्थ्य अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः नगरपालिका स्वास्थ्य अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार नगरपालिका स्वास्थ्य सेवा अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण निर्देशिकामा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. स्थानीय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा ब्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यबस्था

(१) नगरपालिका आफैंले तोकिएको मापदण्डमा १५ शैयासम्म क्षमताको अस्पताल स्थापना गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछ । यस्तो अस्पताल सञ्चालन गर्न नगरपालिकाले अस्पताल सञ्चालन नियमावली तर्जुमा गरी सञ्चालन गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापित अस्पताल संचालन तथा ब्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिम रहने गरि अस्पताल सञ्चालन तथा ब्यवस्थापन समिति रहनेछ,

(क) नगर प्रमुख - संरक्षक

(ख) नगरपालिका भित्र बसोवास गर्ने तोकिएको योग्यता पुगेको व्यक्ती मध्ये कार्यपालिकाबाट मनोनीत व्यक्ति - अध्यक्ष

(ग) सामाजीक बिकास समितिको संयोजक - सदस्य

(घ) सम्वन्धीत अस्पताल रहेको वडाको अध्यक्ष - सदस्य

(ङ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत - सदस्य

(च) नगरपालिका सामाजीक विकास शाखास शाखाको प्रमुख - सदस्य

(छ) नगरकार्यपालिकाबाट मनोनित महिला सदस्य एक जना - सदस्य

(ज) नगरपालिका तहको अस्पतालको नर्सिङ ईन्चार्ज एक जना - सदस्य

(झ) स्थानीय उद्योग व्यापार संघको अध्यक्ष - सदस्य

(ञ) नगरपालिका तहको अस्पतालको मे.सु. - सदस्य सचिव

(३) स्वास्थ्य चौकी (स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति), आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र र सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ ब्यवस्थापनका लागि देहाय बमोजिम सदस्य रहने गरी हरेक संस्थाको छुट्टा-छुट्टै ब्यवस्थापन समिति गठन गरिने छ वा शिवराज नगरपालिकाको स्थानीय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७६ को परिच्छेद ७ बमोजिम रहने छ ।

(क) नगर प्रमुख - संरक्षक

(ख) नगरपालिका भित्र पर्ने सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था अवस्थित वडाको अध्यक्ष - अध्यक्ष

(ग) समितिले मनोनित गरेको निर्वाचित महिला सदस्यहरुमध्येबाट एक जना - उपाध्यक्ष

(घ) सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था रहेको क्षेत्रको विद्यालयका प्रमुख/प्रधानाध्यापक मध्येबाट एक जना महिला शिक्षिका - सदस्य

(ङ) स्थानीय व्यापार संघको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य

(च) समितिबाट मनोनित महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका मध्येबाट एक जना - सदस्य

(छ) सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था रहेको वडा कार्यालयका कार्यकारी अधिकारी - सदस्य

(ज) सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख - सदस्य सचिव

४) समितिका पदेन सदस्यहरु संरक्षक, सम्बन्धित वडाका प्रमुख, शिक्षक प्रतिनिधि, नगरपालिका वा वडाका कार्यकारी अधिकारी र सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुखको पहिलो बैठकले उपदफा (३) बमोजिम मनोनित हुने समितिका थप सदस्यहरुको मनोनयन गर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम गठन हुने समितिमा पुरुष अध्यक्ष रहेको अवस्था भएमा महिला उपाध्यक्ष र महिला अध्यक्ष भएको हकमा पुरुष उपाध्यक्षको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । समितिमा प्रतिनिधित्व हुने स्वास्थ्य संस्था रहेको क्षेत्रका विद्यालयका प्रमुख/प्राचार्य मध्ये एक जना महिला मनोनित हुने प्रावधान अनुसार महिला प्रमुख/प्राचार्य नभएको अवस्थामा व्यवस्थापन समितिले स्वास्थ्य क्षेत्रमा योगदान दिनसक्ने महिला शिक्षिकाहरु मध्येबाट एक जना मनोनित गर्न सक्नेछ ।

(६) व्यवस्थापन समितिको बैठकमा निम्न बमोजिम क्षेत्रको अनिवार्य प्रतिनिधित्व रहने गरी सदस्यहरु आमन्त्रित गर्नु पर्नेछ,

क. दलित जनजातिबाट १ जना

ख. अपांग, अशक्त वा जेष्ठ नागरिकहरु मध्येबाट १ जना

ग. किशोर किशोरीहरुको तर्फबाट १ जना

(७) नगरपालिका स्तरमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने नीजि, गैर सरकारी तथा दातृ संस्थाका आयोजना र कार्यक्रमका प्रतिनिधिहरुलाई समितिको वैठकमा आमन्त्रितको रुपमा संलग्न गराउन सकिनेछ ।

(८) नगरपालिका स्तरमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा दोहोरोपन नहुने व्यवस्थाका लागि पहिले गठित स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित अन्य समितिहरुको विघटन गरी ती समितिहरुले गरी आएको कार्य पनि यसै ऐनमा व्यवस्था भए अनुसार गठीत समितिले गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(९) स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा ब्यवस्थापन समितिको काम, कर्तब्य र अधिकार निम्नानुसार हुने छन्

(क) नेपाल सरकारबाट जारी गरिएको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा (Basic Health care package) प्रबाह र सेवाको न्यूनतम मापदण्ड (Minimun servise standard) कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गराउने ।

(ख) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ उपदफा २ (झ) मा भएको नगरपालिका तथा नगरपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत उल्लेख भएका स्वास्थ्य र सरसफाईसंग सम्बन्धित (बुंदा १ देखि १२) कार्यक्रमहरुको आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र कार्यान्वयनका लागि व्यवस्थापन, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(ग) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ उपदफा ४ (ख) मा उल्लेखित प्रदेश र स्थानीय सरकारको साझा अधिकारमा उल्लेख भए बमोजिमका स्वास्थ्य

सम्बन्धी कार्यक्रमहरु (बुंदा १ देखि १७) आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र आवश्यक कार्यान्वयनका लागि सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने (अनुसूचि २)।

(घ) स्वास्थ्यको बृहत् सामाजीक निर्धारक तत्वहरुको (Wider Social determinants of Health) कारणवारे परिवर्तित जीवनशैली तथा जोखिमपूर्ण व्यवहारवाट मानिसको स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावहरुको पहिचान गर्न र नसर्ने रोगहरुवाट वच्न जनचेतना अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरु लागु गर्न नेतृत्व प्रदान गर्ने।

(ङ) स्वास्थ्य संस्थाको भौगोलिक कार्यक्षेत्र, जनसंख्या, लक्षित जनसंख्या, जोखिम र पछाडी परेका वर्ग, गरीव र सिमान्तकृत वर्ग निर्धारण गर्न र स्वास्थ्य तथा सहयोगी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि स्थानीय तहमा सिफारिस तथा सहजीकरण गर्ने।

(च) सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनका लागि आवश्यक मानव स्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने तथा सेवा प्रदायकर स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई सहज रुपमा कार्य गर्न अनुकूल तथा सुरक्षित बातावरण सृजना गर्ने र उच्च कार्य सम्पादनका लागि प्रोत्साहित गर्ने।

(छ) स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिएको सेवा, सेवा प्रदायकहरुको कार्य सम्पादन र यसको उपयोगिताको नियमित समीक्षा तथा मूल्यांकन गरी पुरस्कृत समेत गर्ने।

(ज) स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक पूर्वाधार तथा सेवा प्रवाह (भवन, औषधि, औजार उपकरण, फर्निचर) को लागि स्वास्थ्य संस्थाको नियमित स्व-मूल्यांकनका आधारमा आवश्यक स्थानीय बित्तिय स्रोत साधनहरुको पहिचान तथा परिचालनमा सहयोग गर्ने र सो व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित निकायमा आवश्यक सिफारिस, छलफल, बहस, पैरवी गर्ने।

(झ) स्वास्थ्य सूचनाको उचित व्यवस्थापन गर्न स्वास्थ्य सम्बन्धी तथ्यांक, सूचना संकलन, विश्लेषण गरी सोको उपयोगमा वृद्धि ल्याउने। रेकर्डिङ्ग तथा रिपोर्टिङ्गलाई सुनिश्चित गरी यसको मासिक तथा आवधिक समीक्षा गर्ने।

(ञ) स्वास्थ्य संस्थाको भौगोलिक कार्यक्षेत्र भित्रको स्वास्थ्य समस्या र आवश्यकताको विश्लेषण गरी तथ्यमा आधारित योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने।

(ट) स्वास्थ्य सेवामा सुशासनलाई मध्यनजर गरी जन सहभागिता र सामाजीक जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्दै सेवाग्राहीमैत्री स्वास्थ्य सेवालाई सुदृढिकरण गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने।

(ठ) विद्युतीय स्वास्थ्य (e-Health) को अवधारणालाई स्थानीय स्तरमा विकास गरी क्रमशः लागु गर्दै जाने । सोको कार्यान्वयनका लागि नगरपालिका अन्तर्गतका नगरपालिका स्वास्थ्य ब्यबस्थापन समिति र सामाजीक विकास शाखासंग आवश्यक समन्वय गर्ने।

(ड) केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सरकारले चलाएका स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम तथा अभियानहरुलाई सफल पार्न आवश्यक कार्य गर्ने।

(ढ) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका अन्य काम, कर्तव्य अधिकार र बैठक सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(१०) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको कार्यकाल पाँच वर्षको हुनेछ।

(११) कुनै पनि व्यक्ति एक भन्दा बढी स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिमा रहन सक्ने छैन। तर पदेनको हकमा यो लागु हुने छैन।

१३. बैंक खाता सञ्चालनः हरेक स्वास्थ्य संस्थाले बैंक खाता खोल्न सक्ने छ।

(१) स्वास्थ्य संस्थाको वैंक खाता स्वास्थ्य संस्था संञ्चालन तथा ब्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष र सदस्य सचिवको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको लेखा व्यवस्थापन र लेखा परीक्षण नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१४. नगरपालिकाको स्वास्थ्य शाखाको व्यबस्थाः नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवा संचालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागी स्वास्थ्य शाखा रहने छ जस्मा देहाय बमोजिकमा कर्मचारीहरु रहने छन।

(१) नगरपालिकामा स्वास्थ्य शाखा हेर्न स्वास्थ्य प्राविधिक (हे.ई) मध्येबाट कार्य सम्पादनमा कुशलता तथा जनस्वास्थ्य संग सम्बन्धित बिषयमा हाँसिल गरेको न्युनतम शैक्षिक योग्यताका आधारमा कार्यपालिकाले तोकेको एक जना जनस्वास्थ्य अधिकृत सातौ तहका स्वास्थ्य प्रर्वद्धन शाखा प्रमुख हुनेछन् । त्यसै गरी सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धि कार्यक्रमका लागी स्वास्थ्य प्राविधिक (कम्युनिटी नर्सिङ) मध्येबाट १ जना, हे.ई समुह मध्येबाट १ जना हे.अ वा सि.अ.हे.ब छौटौ रहने छन् ।

(२) स्वास्थ्य शाखा प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार संघीय स्वास्थ्य मन्त्रालयले तोके बमोजिम सहित देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी स्थानीय योजना निर्माण गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने,

(ख) कार्यपालिका तथा नगर सभाबाट स्वास्थ्य सम्बन्धित आवश्यक ऐन कानून, नीति नियम निमार्ण तथा पारित गर्न कार्यान्वयन गर्न, गराउन क्रियाशिल रहने,

(ग) नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवासंग सम्वन्धित कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गराउन, नियमित अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिने, कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मिलाई पुरस्कृत गर्ने गराउने,

(घ) स्वास्थ्य संस्था, सेवा प्रदान तथा स्वास्थ्य व्यवसायको तथ्याङ्क नियमित अद्यावधिक गरी गराई कार्यपालिका, प्रदेश तथा केन्द्रीय निकायमा नियमित रुपमा पठाउने,

(ङ) स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा स्वास्थ्य तर्फका कार्यक्रम संचालन र कार्यान्वयनका लागि श्रोतको पहिचान, संकलन र उपलव्ध स्रोतको यथोचित बाँडफाँड गर्ने गराउने,

(च) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका स्वास्थ्य संस्था नक्साङ्कन गरी सोको आधारमा स्वास्थ्य संस्था खोल्न तथा स्वास्थ्य व्यवशाय सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान गर्न, सेवा विस्तार एवं थप गर्न कार्य योजना वनाई स्वास्थ्य समिति समक्ष पेश गर्ने र स्विकृत भए पछि कार्यान्वयन गर्ने गराउने,

(छ) स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीहरुको व्यवस्थापन गर्ने, स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यक कर्मचारीको पदस्थापन, सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(ज) स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी तथा कर्मचारीहरूको विदाको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने, १ हप्ता सम्मको विदाहरू स्वीकृत गर्ने,

(झ) स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर बढाउन स्वास्थ्य संस्था, व्यवस्थापन समिति, तथा अन्य सरोकारवालाहरूको नियमित रुपमा बैठक, गोष्ठी वा तालिमको व्यवस्था गर्ने, गराउने,

(ञ) नगरपालिकाको स्वास्थ्य समितिको सचिवालयको रुपमा कार्य सम्पादन गर्ने, गराउने,

(ट) स्वास्थ्य सेवा संग सम्बन्धीत तथा आफ्नो पदिय कार्य गर्दा कार्यपालिका, नगर सभा एवं प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको सुपरीवेक्षण तथा निर्देशनको अधीनमा रही कार्य सम्पादन गर्ने, गराउने ।

(३) नर्सिङ अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार संघिय स्वास्थ्य मन्त्रालयले तोके बमोजिम सहित देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) पालिकाको स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धि स्थानीय योजना निर्माण गर्ने र कायान्वयन गर्ने, अभिलेख तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने,

(ख) स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गुण्स्तरीय गर्भवति जाँच तथा संस्थागत सुत्केरी सेवाको प्रत्याभुति दिन नियमीत अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने, आवश्यक औषधि तथा उपकरणहरुको व्यवस्थापन गर्ने,

(ग) नगरपालिका स्तरमा आकस्मिक प्रशुति कोष खडा गर्नका लागी आवश्यक पहल गरी कोषको सुनिश्चितता गर्ने,

(घ) मापदण्ड अनुसारको गर्भजाँच, संस्थागत सुत्केरी सेवाको प्रर्वद्धन तथा विस्तार र उत्तर प्रशुति जाँचको व्यवस्थापन गर्ने,

(ङ) स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कार्यरत नर्सिङ्ग स्टाफहरुको क्षमता अभिबृद्धिका लागी विभिन्न आवश्यक तालिमहरुको योजना गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने,

(च) नियमित रुपमा स्वास्थ्य चौकिको सेवाको अनुगमन गर्ने र नर्सिङ्ग स्टाफहरुलाई स्थलगत अनुशिक्षण दिने,

(छ) परिवार नियोजनका साधनहरुको यथेष्ट प्रयाप्तताको सुनिश्चितता गर्ने र आवश्यकता अनुसार ढुवानीको व्यवस्थापन गर्ने,

(ज) विभिन्न शिविरहरुको योजना गरी आवश्यक समन्वयन गरी शिविरहरुको नियमित संचालन गर्ने,

(झ) महिलाको स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित विभिन्न सामाजीक कुरीतिहरुका जस्तै छाउ प्रथा आदी विरुद्ध अन्य निकायहरुसँग समन्वयन गरी विभिन्न कार्यक्रमहरुको योजना गरी कार्यान्वयन गर्ने,

(ञ) स्वास्थ्य सेवामा लैंगिक समानता तथा सामाजीक समावेशिकरण कायम गर्न योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने,

(ट) सामाजीक विकास शाखा अन्तर्गतका विभिन्न प्रशासनिक कार्यमा शाखा प्रमुखलाई सहयोग गर्ने,

(ठ) तोकिएका अन्य कार्यहरु ।

(४) उपदफा १ मा जे भनिएता पनी पालिकाले कामको चाप र कुशल कार्य सम्पादनको लागी अन्य प्राविधिक कर्मचारीहरुलाई काजमा शाखामा खटाउन सक्नेछ ।

(५) शाखामा काम गर्नको लागी करारमा कार्यालय सहयोगी रहनेछन ।

परिच्छेदः ३

स्वास्थ्य संस्था स्थापना र सञ्चालन सम्वन्धी मापदण्ड

१५. अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड

(१) **अस्पतालः** नगरपालिका आफैले ताकिएको मापदण्डमा १५ शैयासम्म क्षमताको अस्पताल संचालन गर्न सक्नेछ । यस्तो अस्पताल संचालन गर्न नगरपालिकाले अस्पताल संचालन नियमावली तर्जुमा गरी संचालनमा ल्याउनुपर्ने छ ।

(२) **स्वास्थ्य चौकीः** नगरपालिकाले संबिधान प्रदत्त जनताको स्वास्थ्य अधिकारलाई ब्यवहारमा उपलब्ध गराउन प्रत्येक वडा अर्थात जनसंख्याको अनुपातमा कम्तिमा देहायका पूर्वाधार पुरा गरी स्वास्थ्य चौकी संचालन गर्नु पर्नेछ ।

(क) जनशक्तिः छैटौं तह अधिकृत (स्वास्थ्य हे.ई) १ जना, पाचौं तहका २ जना (हे.अ वा सि.अहेव), र सि.अ.न.मी १ जना, चौंथो तहका २ जना (अहेव वा अनमी) हुनेछन । आवश्यकता अनुसार ल्याव टेक्निशियन, स्वास्थ्य प्रर्बद्धक र सहायक कर्मचारीहरु रहनेछन् ।

(ख) भवन कोठाः प्रशासन कक्ष, औषधी भण्डारण तथा वितरण कक्ष, प्राथमिक उपचार कक्ष, गर्भ जाँच तथा प्रसुती कक्ष जस्ता सुविधा सहितको भवन रहनेछ ।

(ग) **उपकरणः** प्राथमिक उपचारका आधारभूत उपकरण, प्रसुती उपकरण, प्रयोग शाला उपकरण ।

(३) उपदफा २ (क) मा जे भनियता पनी नगरपालिकाले प्रभावकारी सेवा संचालन गर्नका लागी थप कर्मचारीहरु करारमा नियुक्त गर्न सक्नेछ । यसरी करारमा कर्मचारी नियुक्त गर्दा दफा २६ को उपदफा २ बमोजिम गठित समितीको कार्यविधि अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(४) स्वास्थ्य चौकिमा कार्यरत कर्मचारीहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार संघीय स्वास्थ्य मन्त्रालयले तोके बमोजिम सहित देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) आ–आफ्नो जिम्मेवारी अन्तर्गतका सेवाहरुको तथ्याङ्क तथा प्रतिवेदन अद्यावधिक गरी चुस्त, दुरुस्त राखु पर्नेछ । वडा कार्यालय वा पालिकाले माग गरेको खण्डमा पेश गर्नु पर्नेछ,

(ख) नर्सिङ्ग स्टाफहरुले स्वास्थ्य संस्था स्तरमै अत्यावश्यक सुत्केरी हेरचाह कोष खडा गर्नका लागी वडा कार्यालय तथा पालिकासँग समन्वयन गर्नु पर्नेछ । साथै यसरी गठित कोषको अवस्थाको बारेमा पालिकामा तथा स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितीको बैठकमा स्वयं उपस्थित भई जानकारी दिनु पर्नेछ,

(ग) स्वास्थ्य संस्था प्रमुखले संस्थामा सुशासन कायम कायम गर्नका लागी जिम्मेवार हुनु पर्नेछ । नागरीक वडा पत्र, सुझाब पेटीकाको व्यवस्थापन तथा सेवाग्राहीको सन्तुष्टि मापन, सामाजीक परिक्षण जस्ता कृयाकलापहरु नियमित संचालन गर्नका लागी वडा कार्यालय तथा पालिकासँग समन्वयन गर्नु पर्नेछ । मासिक प्रगतिको बारेमा स्वास्थ्य संस्था संतालन तथा व्यवस्थापन समितीको बैठकमा जानकारी दिनु पर्नेछ,

(घ) गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्नका लागी प्रतिबद्ध हुनु पर्नेछ,

(ङ) सेवाको पहुँच बढाउनका लागी स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितीसँगको समन्वयनमा जन परिचालन, घुम्ती सेवा जस्ता कृयाकलापहरु संचालन गर्नु पर्नेछ,

(च) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरु ।

(५) नगरपालिका क्षेत्रभित्र जडिबुटी, प्राकृतिक चिकित्सा, योगा ध्यान लगायतका रोकथाम मुलक र वैकल्पीक चिकित्सा सेवाको प्रर्बद्धनका लागि समुदाय वा ट्रष्टहरुसँगको साझेदारीमा वा नगरपालिका आफैंले कम्तीमा एउटा आयूर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सा केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

१६. निजी क्षेत्रले अस्पताल संचालन गर्न सक्नेः

(१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र निजी क्षेत्र तथा ट्रष्ट वा लोक कल्याणकारी संस्थाद्वारा अस्पताल संचालन गर्न चाहेमा १५ शैया सम्मको संचालन अनुमती नगरपालिकाले दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अस्पताल संचालन गर्न चाहने निकायले अनुमतीको लागि तोकिएको ढाँचामा नगरपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) स्वास्थ्य सेवा तथा सरसफाई अनुगमन समितिले प्राप्त निवेदन उपर छलफल तथा आवश्यक अनुगमन गरी तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेमा अस्पताल संचालनको स्वीकृती प्रदान गर्न सक्ने गरी आशय पत्र प्रदान गर्न नगर कार्यपालिकालाई सिफारिस गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) को आधारमा नगर कार्यपालिकाले १ महिना भित्र तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेका निकायलाई यस्तो अस्पताल संचालनको स्वीकृती प्रदान गर्न सकिने प्रकारको आशय पत्र प्रदान गर्नेछ ।

(५) तोकिएको समयसीमा भित्र यसै ऐन बमोजिम तोकिएको पूर्वाधार तयार गरी स्वीकृतीका लागि नगर कार्यपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमको निवेदन उपर आवश्यक अनुगमन गरी तोकिएको मापदण्ड पुरा गरेको ठहर भएमा अस्पताल संचालनको अनुमती प्रदान गर्न सक्नेछ ।

१७. **अस्पताल संचालन गर्न आवश्यक मापदण्डः** नगरपालिकाको स्वीकृतीमा संचालन हुने १५ वेड सम्मको अस्पतालहरुले देहाय अनुसारको मापदण्ड पुरा गर्नु पर्नेछ ।

(१) जनशक्तिः कम्तिमा २ जना एम.वि.वि.एस. डाक्टर, कम्तिमा ४ जना स्टाफ नर्स, कम्तिमा एक जना ल्याव टेक्निसियन, ४ जना स्वास्थ्य सहायक, ४ जना अ.हे.व., ४ जना अ.न.मी र आवश्यक मात्रमा सहयोगी कर्मचारी

(२) भवन तथा कोठाः दर्ता चलानी, वहिरंग सेवा, इमर्जेन्सी कक्ष, प्रयोगशाला, भर्ना भएका विरामी राख्ने क्याविन, नर्सिङ कक्ष, प्रशासन कक्ष, पार्किङ, प्रयाप्त जमिन ।

(३) उपकरण र पूर्वाधारः सडक नेटवर्कले जोडिएको, एम्बुलेन्स सेवाको उपलब्धता, विरामी राख्ने बेड र लाइफ सपोर्ट सिष्टम, २४ घण्टा विद्युत र खानेपानी सेवा भएको, अक्शिजनको व्यवस्था, चिकित्साजन्य फोहर ब्यवस्थापनको प्रणाली भएको हुनुपर्ने ।

१८. **पोलिक्लिनिक संचालनको अनुमतीः**

(१) नगरपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले पोलिक्लिनिक संचालन गर्न चाहेमा तोकिएको मापदण्ड पुरा गरी स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

(२) पोलिक्लिनिकमा विरामी जाँच्ने डाक्टरको विवरण, सञ्चालकको विवरण, सञ्चालन हुने स्थान र उपलब्ध हुने सेवाको विवरण खोली नगरपालिका समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

१९. **प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालनः** व्यक्ति वा कुनै संस्थाले प्रयोगशाला वा ल्यावोरेटोरी संचालन गर्न चाहेमा देहाय बमोजिमको विवरण सहित नगरपालिकाबाट स्वीकृती लिनु पर्नेछ ।

(१) संचालकको विवरण र नागरिकताको प्रमाणपत्र,

(२) प्रयोगशाला वा ल्याबोरेटोरी संचालन गर्ने स्थान प्रमाणित भएको कागजात,

(३) रेडियोलोजी वा प्याथोलोजी विषयमा न्यूनतम ३ वर्ष अध्ययन गरेको व्यक्तिको प्रमाणपत्र र काम गर्न इच्छुक भएको पत्र,

(४) ल्याबमा उपलब्ध हुने परीक्षणको प्रकार,

(५) ल्याबमा प्रयोग हुने न्यूनतम उपकरणहरुको विवरण ।

२०. फार्मेसी संचालनको अनुमतीः

(१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र फार्मेसी संचालन गर्न चाहेमा नगरपालिकाबाट अनुमती लिनु पर्नेछ ।

(२) आधारभूत फार्मेसी शिक्षा प्राप्त ब्यक्ति सञ्चालक रहने गरी फार्मेशी सञ्चालन गर्ने स्थान, बिक्री वितरण गर्ने औषधीका प्रकारहरु र प्राथमिक उपचार सेवाको विवरण आवेदनमा खुलाउनु पर्ने ।

(३) फार्मेसी सञ्चालनमा रहने मुख्य सञ्चालक र सहायक कर्मचारीहरुको विवरणहरु शैक्षिक प्रमाण पत्र, नागरिकता र हालको वसोवास ठेगाना प्रमाण भएको कागजात र वडा कार्यालयको सिफारिस साथ आवेदन पेश गर्नु पर्ने ।

(४) प्राप्त विवरण सहितको आवेदन बमोजिम फार्मेसी संचालनको अनुमती दिन सक्नेछ ।

२१. मापदण्ड पुरा नगरेमा सजाय हुनेः

(१) स्वास्थ्य संस्था, प्रयोगशाला, फार्मेसी जस्ता स्वास्थ्य सेवा संचालनको स्वीकृती लिदा तोकिएको मापदण्ड पुरा नभएको तर झुक्याएर विवरण दिएको वा अस्थायी रुपमा मापदण्ड पुरा गरेको पाइएमा अनुगमन समितिले अनुगमन गरी सचेत गराउने, जरिवाना गराउने तथा स्वीकृती खारेजीको लागि नगरपालिकामा सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) प्रयोगशालामा तालिम प्राप्त ल्याव टेक्निसियन बाहेकका ब्यक्तिले रगत, दिशा पिसाव, खकार लगायतको ल्याव परिक्षणमा संलग्न भएको पाइएमा त्यस्तो प्रयोगशाला बन्द गराउन सक्ने, सञ्चालकलाई कालोसूचीमा राखी सो को आम जनतालाई जानकारी दिइने ।

(३) फार्मेसीको हकमा दर्तावाला सञ्चालक र सहयोगी वाहेक अरुले औषधी बेचेको पाइएमा सचेत गराउने, जरिवाना तिराउने देखि अनुमति खारेज गर्न सकिने ।

२२. सहुलियत र छुटको ब्यवस्था गर्नु पर्नेः निजी, साझेदारी लगानी र ट्रष्ट मार्फत सञ्चालनमा आएका स्वास्थ्य संस्थाहरुले स्वास्थ्य परिक्षणका क्रममा लाग्ने शुल्क नगरपालिकाको सिफारिसमा निश्चित प्रतिशत सेवाग्राहीहरुका लागि छुट वा मिनाहा दिनु पर्नेछ ।

(१) प्रत्येक महिना कम्तीमा १० प्रतिशत विरामी (जेष्ठ नागरिक, अपांग, गरिव) लाई निशुल्क उपचार गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेदः ४

स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य स्वयंसेवा सम्बन्धी व्यवस्था

२३. कर्मचारी व्यवस्थापनः

(१) स्वास्थ्य संस्थामा हाल कार्यरत कर्मचारीहरु स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ बमोजिम नै हाललाई कार्यरत रहेको मानिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कार्यरत कर्मचारीहरु नेपाल सरकारले गरेका निर्देशन र कर्मचारी समायोजन ऐन बने पछि सोहि बमोजिम हुने गरी व्यवस्था गरिनेछ ।

(३) स्थानिय स्रोतबाट करारमा भर्ना गरि कार्यरत कर्मचारीको सेवा, सर्त र सुविधा नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२४. स्वास्थ्य कर्मिहरुको प्रकारः नगरपालिका भित्रका सामुदायीक स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि ४ प्रकारका स्वास्थ्यकर्मीहरु रहने छन्ः

(१) स्थायीः नेपाल सरकारको स्वास्थ्य सेवाबाट समायोजन भई आएका स्वास्थ्यकर्मीहरु,

(२) करारः स्थानीय माग र विशिष्टताका आधारमा नगरपालिका मार्फत करार सेवामा भर्ना गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरु,

(३) अभ्यासकर्ताः स्थानीय स्तरमा खुलेका स्वास्थ्य अध्ययन संस्थानमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरु एवं नगरपालिकाको आंशिक वा पूर्ण छात्रवृत्तिमा अन्यत्र गई स्वास्थ्य शिक्षा अध्ययन गरेका विद्यार्थीहरुलाई अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मीको रुपमा नगरपालिकाले भर्ना गर्न सक्ने छ । यस्ता अभ्यासकर्तालाई वढीमा १ वर्षको लागि भर्ना गर्न सकिने छ,

(४) स्वास्थ्य अभियानकर्ता र स्वयंसेविका ।

२५. अभियानकर्ता/स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको ब्यबस्थाः स्वास्थ्य सेवालाई घरघरको पहुँचमा पुर्‍याउन र जनचेतना फैलाउन नगर पालिकाले पुरुष स्वास्थ्य अभियानकर्ता र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु नियूक्त गर्न सक्नेछ ।

(१) महिला स्वयंसेविका र पुरुष अभियानकर्ताहरु नियूक्तिका लागि २१ वर्ष पुरा भई ४० वर्ष ननाघेको, शैक्षिक योग्यता न्युनतम ८ कक्षा अध्ययन गरेको सम्वन्धित वडाको विवाहित नागरिक हुनु पर्नेछ ।

(२) एउटा वडामा अधिकतम संख्या १० हुने गरी औसत प्रति १५० जनसंख्याको लागि १ जना महिला स्वयंसेविका र ५०० जनसंख्याको लागि १ जना पुरुष अभियानकर्ताको सिफारिस वडा समितिले नगरपालिका समक्ष गर्न सक्नेछ ।

(३) प्रत्येक स्वयंसेविका र अभियानकर्ताहरुले आधारभूत स्वास्थ्य सम्वन्धी १२ दिनको तालिम प्राप्त गरेको हुनु पर्नेछ । नगरपालिका र स्वास्थ्य संस्थाहरुले आवश्यकता अनुसार तालिम अभिमुखीकरण प्रदान गर्नेछ ।

(४) यस भन्दा पहिले देखि नै कार्यरत महिला स्वयंसेवीकाहरु मध्ये निरक्षर र ६० बर्ष उमेर पुगेकालाई प्रोत्साहन भत्ताको ब्यबस्था गरि बिदाइ गरिनेछ र नयाँ नियुक्त गर्दा कम्तिमा १० कक्षा उतिर्णलाई मात्र नियुक्त दिइनेछ ।

(५) स्वास्थ्य आमा समुहको अनुरोध र वडा समितिको सिफारिसमा ६० वर्षको उमेरसम्म आफनो सेवा प्रदान गर्न सक्ने छन् । सिफारिस नभएमा वा ६० वर्ष पूरा भएपछि स्वतः पदमुक्त हुनेछ ।

(६) यदि सम्वन्धीत वडा तथा वस्तीमा उपदफा (१) बमोजिमको योग्यता नभएका महिलाको हकमा सामान्य लेखपढ गर्न सक्ने महिलालाई पनि राख्न सकिने छ ।

२६. स्वास्थ्यकर्मीको सेवा सुविधाः

(१) स्थायी स्वास्थ्यकर्मीः नेपाल सररकारले तोकेको स्केल वमोजिम तलव र स्थानीय नगर कार्यपालिकाले तोके वमोजिमको अन्य सेवा सुविधा,

(२) करार स्वास्थ्यकर्मीः प्रचलित तलब स्केल र दुई पक्षबीचको समझदारीमा भएको करार सम्झौता बमोजिमको सेवा सुविधा उपलब्ध गराउन सकिनेछ,

(३) अभ्यासकर्ता स्वास्थ्यकर्मीः निर्वाह भत्ताको रुपमा सम्वन्धित तहका स्वास्थ्यकर्मीले पाउने मासिक तलव स्केलको अधिकतम एक तिहाई रकमसम्म उपलब्ध गराउन सकिनेछ,

(४) अभियानकर्ता/स्वयंसेविकाः पोशाक, वार्षिक रुपमा सञ्चार खर्च, स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यकता परेको वखत काममा खटाइएमा सो दिनको पारिश्रमिक, स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी अभियानमा खटाईएको समयमा दिइने पारिश्रमिक जस्ता सुविधाहरु उपलब्ध गराउन सकिनेछ,

(५) स्वास्थ्यकर्मीको बिदा र सेवा सुविधा सम्वन्धि अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिमको हुनेछ ।

२७. स्वास्थ्यकर्मीको दरवन्दी निर्धारण र नियूक्तिः सामुदायीक वा सरकारी स्वामित्वका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्वास्थ्यकर्मीको दरवन्दी नेपाल सरकारले तोके बमेजिम नै रहनेछ ।

(१) दरवन्दी अनुसारका पदहरुमा नेपाल सरकारबाट समायोजन भई आएका स्थायी स्वास्थ्यकर्मीहरु रहने छन् । समायोजनमा नआएका कर्मचारीहरुको हकमा नगरपालिकाले करारमा स्वास्थ्यकर्मी नियुक्ति गर्न सक्ने छ ।

(२) स्वास्थ्य संस्थामा कायम भएको रिक्त दरवन्दी पदमा करार नियुक्ति गर्नु पर्ने भएमा करार नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था नगरपालिकामा ब्यबस्था भएको छनौट समितिबाट हुनेछ ।

(३) छनोट समितिले आफ्नो कार्यविधि आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२८. कर्मचारी सरुवाः

(१) नगरपालिकाले स्वास्थ्य संस्थामा कर्यरत स्थायी वा करार कर्मचारीहरुलाइ चाहेको अबस्थामा वा कर्मचारीको प्राप्त निवेदनको आधारमा स्वास्थ्य शाखाको राय लिइ कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थामा सरुवा गर्न सक्नेछ ।

२९. कार्यसम्पादन करार सम्झौता गर्नु पर्नेः स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउन देहाय अनुसार कार्यसम्पादन करार सम्झौंताको प्रकृया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(१) नगर प्रमुखको रोहवरमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले स्वास्थ्य शाखा हेर्ने अधिकृतसँग, उक्त अधिकृतले स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुखहरुसँग र प्रमुखले अन्य कर्मचारीहरुसँग कार्य सम्पादन करार सम्झौता गर्नु पर्नेछ ।

(२) कार्य सम्पादन करार सम्झौता १ वर्षको हुनेछ । सम्झौता अनुसार काम भए नभएको मूल्यांकन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आर्थिक वर्षको अन्त्यमा कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) वार्षिक कार्य सम्पादन करारका सूचकहरु निर्धारण गर्ने कार्य स्वास्थ्य सेवा ब्यवस्थापन तथा अनुगमन समितिले तयार पारी नगर कार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(४) चिकित्सक, चिकित्सा सहायक एवं सहयोगी तथा सो संग सम्वन्धित प्राविधिक कर्मचारीलाई अन्य काममा लगाउन पाईने छैन ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि स्वास्थ्य सेवामा बाधा नपर्ने गरी संघीय, प्रदेश र नगरपालिकाले बनाएको स्वास्थ्य सम्बन्धि ऐन नियममा अन्यथा भए बाहेक नगरपालिकाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीलाई समान पदमा काजमा खटाउन तथा सरुवा गर्न सक्नेछ ।

(६) उपदफा (१) अनुसार नियूक्त हुनेको योग्यता र सेवा सर्त सुविधा प्रचलित कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(७) अन्यत्र जेसुकै लेखिएता पनि आफ्नो क्षमता र कामका आधारमा कार्यपालिकाले तयार गरेको सेवा सुविधा र सर्तहरु करारमा उल्लेख गरी करार कर्मचारी नियूक्ति गर्न सकिनेछ।

३०. कार्य सम्पादन मूल्यांकन र सजाय तथा पुरस्कारः

(१) करार कर्मचारीहरुको कार्य सम्पादन क्षमताको आधारमा मूल्याङ्कन गरी कार्य सम्पादनमा राम्रो नतिजा हासिल गर्ने कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने र कमजोर नतिजा हासिल गर्ने कर्मचारीलाई दण्डित गर्नु पर्दछ ।

(२) कार्यसम्पादन सम्झौंताको मूल्याङ्कन, पुरस्कार र सजाय नगरकार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

३१. पदीय आचरण तथा अन्य व्यवस्थाः

(१) देहायका अवस्थामा स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी, कर्मचारी तथा स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई पदबाट हटाउन नगरपालिकाको स्वास्थ्य समितिले कार्यपालिका समक्ष सिफारिश गर्नेछ । सो उपर अनुगमन प्रतिवेदनका आधारमा कार्यपालिकाले सेवाबाट बर्खास्त गर्न सक्नेछ ।

(क) तोकिए बमोजिम पदीय दायित्व पुरा नगरेमा,

(ख) विना सूचना लगातार पन्ध्र दिन भन्दा बढी समय तोकिएको स्वास्थ्य संस्थामा अनुपस्थित भएमा,

(ग) स्वास्थ्य संस्थामा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा,

(घ) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,

(ङ) कार्यालय समयमा अन्यत्र सेवा वा अन्य व्यवसायीक क्रियाकलाप गरेमा,

(च) राजनैतिक दलको कार्यकारिणी समितिमा रहेको पाइएमा,

(छ) व्यवसायिक हकहितका नाममा सूक्ष्म रुपमा अमूक राजनैतिक दलको मात्र हित वा विरोधमा कार्य गर्ने संगठनका गतिविधिमा कार्यालयको समयमा संलग्न भएमा ।

स्पष्टीकरणः यस खण्डको प्रयोजनकालागी कार्यकारिणी समिति भन्नाले राजनैतिक दलको विधान बमोजिम गठित केन्द्रीयस्तर, प्रदेशस्तर, जिल्लास्तर वा स्थानीय स्तरका कार्यकारिणी समिति सम्झनुपर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वा अन्य माध्यमले कुनै स्वास्थ्यकर्मी वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउनु पर्ने कारणको आवश्यक प्रमाण प्राप्त भएमा नगरपालिकाले निजलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ, तर कार्यरत पदबाट हटाउनु अघि मनासिव माफिकको स्पष्टीकरणको मौका प्रदान गरिनेछ।

३२. अदालतको आदेशबाट पुनः बहाली हुन सक्नेः

(१) दफा (३०) मा उल्लेख भएका कुनै आरोप वा अन्य कुनै आरोपमा सजाय भै नोकरीबाट हटाइएको वा बर्खास्त भएको स्वास्थ्यकर्मी, कर्मचारी अदालतको आदेश वा फैसला बमोजिम मात्र नोकरीमा पुनः बहाली हुन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पुनः बहाली भएको स्वास्थ्यकर्मी, वा कर्मचारीले नोकरीबाट हटेको दिन देखि पुनःबहाली भएको मिति सम्मको पुरा तलब, भत्ता, तलब बृद्धि तथा अन्य सुविधा पाउन योग्य भए सो समेत पाउनेछ ।

परिच्छेद ५
औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिद, भण्डारण र वितरण सम्बन्धी व्यवस्था

३३. औषधी, स्वास्थ्य उपकरण एवं सामाग्रीहरुको खरिद सम्बन्धि व्यवस्था

१. वार्षिक खरिद योजना बनाउनु पर्नेः

(क) आफ्नो क्षेत्रभित्र वार्षिक रुपमा आवश्यक पर्ने औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको अनुमान र खरिद गर्न वार्षिक खरिद योजना बनाई स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

२. औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरण खरिदः

(क) औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको खरिद कार्यमा सार्वजनिक खरिद ऐन र विषयगत स्थानीय कानुनहरुको प्रावधान अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(ख) औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरण खरिद गर्दा स्वास्थ्य संस्थाको तह अनुसार सेवा प्रदान गर्नका लागी संघिय मन्त्रालयले तोके अनुसारका औषधि खरिद गर्नु पर्नेछ । साथै आवश्यकता अनुसार थप औषधि खरिद गर्न सक्नेछ ।

३. औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको भण्डारणः

(क) खरिद गरिएको औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको सुरक्षित भण्डारणको व्यवस्था स्वास्थ्य शाखाले मिलाउने छ ।

परिच्छेद ६
स्वास्थ्य सेवाको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर, सामाजीक सुरक्षा अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

३४. स्वास्थ्य सेवाको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर तोक्न सक्ने

(१) नगरपालिकाले स्थानीयस्तरमा सञ्चालित चिकित्साकीय उत्पादन र स्वास्थ्य सेवाहरुको न्यूनतम मूल्य र गुणस्तर निर्धारण गर्न सक्नेछ । स्थानीय स्वास्थ्य सेवा अनुगमन समिति मार्फत निर्धारित गुणस्तर र मूल्य भए नभएको अनुगमन गरि सो अनुरुप कार्य गराउन निर्देशन दिने छ ।

३५. सामाजीक सुरक्षा कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन

(१) नगरपालिकाले राष्ट्रिय र प्रादेशिक नीति अनुसार स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न आवश्यक सहजिकरण, जनचेतनाका कार्यक्रम तथा अभियानहरु संचालन तथा व्यवस्थापन गर्नेछ ।

(२) आबश्यकतानुसार अन्य सामाजीक सुरक्षा कार्यक्रमहरु निर्माण गरि संचालन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

३६. सरसफाई र स्वच्छताका लागि अनुगमन तथा नियमन

(१) स्वस्थ खानेपानी र खाद्यपदार्थको गुणस्तर एवं वायु तथा ध्वनी प्रदुषण नियन्त्रण गर्न स्वास्थ्य तथा सरसफाई अनुगमन समितिले आवश्यक ब्यवस्था मिलाउने छ ।

(२) प्रदुषण वढाउने उद्योग, संस्थान वा ब्यक्तिलाई सो सम्वन्धी सचेत गराउन र सोबाट पर्न जाने हानी नोक्सानीको क्षतिपूर्ति गराउन सिफारिस गर्न सक्ने छ ।

(३) सिफारिस वमोजिम स्थानीय कार्यपालिकाले दण्ड, जरिवाना तथा अन्य कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद ७

स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र गुणस्तर

३७. स्वास्थ्य सेवाको पहुँचः

(१) नगरपालिका वासीलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सहज र सर्वसुलभ रुपमा प्राप्त गर्ने हक हुनेछ ।

(२) नगरपालिका वासीमा (बिशेष गरि भौगोलिक तथा अन्य हिसाबले पछाडि परेका स्थान, बर्ग, समुह) आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका पहुँच सुनिश्चित गर्न नगरपालिकाले त्यस्ता क्षेत्र पहिचान गर्ने र उपयुक्त स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने संस्था वा व्यक्तिको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(३) स्वास्थ्य संस्थाहरुमा भौतिक पुर्वधारहरु अपाङ्गतामैत्रि बनाई अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सुनिश्चिता गर्नेछ ।

(४) नगरपालिकाको स्वास्थ्य सूचकहरुको आधारमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई सुनिश्चिता गर्नको लागि स्वास्थ्य सुचकहरु कमजोर रहेका क्षेत्रहरुमा स्वास्थ्य सेवा पहुँच विस्तार गरिनेछ।

(५) नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्था तथा अनुसन्धान प्रतिष्ठानले आफ्नो संस्थागत योजनामा प्राथमिक उपचार, प्रसूति केन्द्र र आपतकालीन सेवालाई २४ सै घण्टा चालु अवस्थामा राख्नु पर्नेछ ।

(६) सामाजीक स्वास्थ्य विमामा नगरपलिकाका नागरिकको पहुंच एवं उपभोग सुनिश्चीत गर्न पालिकाले संघिय स्वास्थ्य मन्त्रालय र प्रादेश सामाजिक मन्त्रालय संग समन्वय गरी लागु गर्नेछ ।

३८. महिलाको सुरक्षित मातृत्व र प्रजन्न स्वास्थ्य अधिकारः

(१) नगरपालिका अन्तर्गतका महिलाको सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्यको अधिकार संरक्षण गर्न नगरपालिका प्रतिबद्ध हुदै नेपाल सरकारबाट मिति २०७५/६/२ मा प्रमाणीकरण भएको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन २०७५ लाई पालना गर्नु गराउनु पर्ने छ ।

(२) नगरपालिका भित्र हुने महिला हिंसा, लैङ्गिक बिभेद, बालविवाह र छुईप्रथा (छाउपडी) तथा अन्य सामाजीक, साँस्कृतिक वाधा अवरोध र महिला, बालबालिका तथा आम जनताको

स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकुल असरलाई कम गर्न नगरपालिकाले वहुपक्षिय समन्वयमा छुट्टै रणनीति बनाइ कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

३९. गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाः

(१) नगरपालिकाले नगरपालिका वासीलाई तोकिएका स्वास्थ्य संस्था तथा स्थानवाट गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(२) नगरपालिकाले उपलब्ध श्रोत साधनको आधारमा नगरपालिका वासीलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न देहायका कार्य गर्ने छ ।

(क) स्वास्थ्य संस्थाहरुको गुणस्तर मापदण्ड सघिंय सरकार र प्रदेश सरकारले तोकिए बमोजिम तयार गर्ने,

(ख) स्वास्थ्य सेवा पहुचको अवस्था विश्लेषण गरि पहुच नपुगेका क्षेत्रहरुमा समतामुलक तवरबाट सेवा उपलब्ध गराउने,

(ग) गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा निरन्तरता दिन कुनैपनि स्वास्थ्य संस्थामा दरवन्दी अनुसार कर्मचारीहरुको अभाव हुन नदिने,

(घ) नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुले सघिंय सरकारको संक्रमण रोकथाम नर्देशिका बमोजिमको संक्रमण रोकथाम विधि अपनाउनु पर्ने छ ।

४०. स्वास्थ्य संस्था बाहिरबाट र नगरपालिका बाहिरबाट प्रदान गरिने सेवाः

(१) कुनै पनि स्वास्थ्य संस्था तथा इजाजत प्राप्त व्यक्तिले सेवा प्रदान गर्न नगरपालिकाको स्वीकृती र मापदण्ड अनिवार्य लिनुपर्ने छ यसरी दिएको सेवाको प्रतिवेदन सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा दिनु सेवा प्रदायकको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) नगरपालिकाले स्वास्थ्य सुचना प्रभावकारी रुपमा प्रवाह गर्न विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम तय गरि लागु गनुपर्ने छ । नगरपालिकाले गर्ने बिधालय स्वास्थ्य कार्यक्रमको ढाँचा नगरपालिकाले तोके अनुसार हुनेछ ।

(३) घुम्ती स्वास्थ्य शिविरः कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थाले घुम्ती शिविर सन्चालन गर्न नगरपालिका वा तोकिएको निकायबाट स्वीकृत लिनु पर्ने छ । जस्का लागी नगरपालिकाले मापदण्ड बनाई लागु गर्नु पर्नेछ ।

(४) वीमा कार्यक्रम अनुसार राज्यले दिने सुबिधा नगरपालिका भित्र सम्भब नभई बाहिर जानु परेमा बिमाको निती नियम अनुसार हुनेछ ।

(५) नगरपालिका भित्र उपचार सम्भब नभएमा नगरपालिकाले निर्णय गरी बाहिर पठाउन पर्ने भएमा नगरपालिकाले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनेछ ।

(६) नेपाल बाहिर अन्यत्र गई स्वास्थ्य सेवा लिने भएमा नेपाल सरकारको प्रचलित कानुन अनुसार हुनेछ ।

परिच्छेद ८

जन-स्वास्थ्यको संरक्षण, संबर्द्धन र वातावरणीय व्यवस्था

४१. रोग तथा रोगीहरुको अभिलेख राख्नु पर्नेः

(१) नगरपालिका भित्रका वस्ती वा समुदालयमा सरुवा रोग फैलिएमा सो को जानकारी २४ घण्टा भित्र नजिकको सामुदायीक स्वास्थ्य संस्था वा द्रुत स्वास्थ उद्दार समूह RRT र CRRT स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउनु पर्नेछ ।

(२) कसैलाई सरुवा रोग लागेमा सो को जानकारी तत्काल नजिकको सामुदायीक स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउनु पर्नेछ ।

(३) कसैलाई नसर्ने रोग लागेमा सोको जानकारी ५ दिन भित्र नजिकको स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई टिपोट गराउनु पर्नेछ

(४) टिपोट गराइएका रोगीहरुको विवरण सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्थाहरुले मासिक रुपमा वडा समिति र नगरपालिकाको स्वास्थ्य सूचना प्रणालीमा दाखिला गराउनु पर्नेछ ।

४२. महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न तत्काल उपचार व्यवस्था गर्नु पर्नेः

(१) स्थानीय स्तरमा रोगको महामारी फैलिएमा नगरपालिकाले सोको प्रभाव क्षेत्र निश्रयौल गरी विद्यालयहरु वन्द गर्न, अस्थायी रुपमा वस्ती खाली गर्न वा अन्यत्र सर्वसाधारणलाई भ्रमणमा प्रतिवन्ध समेत लगाउन सक्नेछ ।

(२) यस्तो परिस्थितीमा महामारीबाट थप क्षती हुन नदिन आवश्यक शर्तकता अपनाउने, आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्ने र थप जनशक्तिको लागि छिमेकी स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार र संघीय सरकारमा अनुरोध गरी प्रभावकारी रुपमा परिचालन गरी व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(३) आपतकालीन अवस्थामा तत्कालै स्वास्थ्य सेवा पुर्‍याउन तोकिए बमोजिमको द्रुत प्रतिकार्य टोलीको निर्माण नगरकार्यपालिकाले गर्नु पर्नेछ ।

(४) महामारी तथा विपद व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाले विपद जोखिम न्यूनिकरणका लागि विपद प्रतिकृया एवं पूर्व तयारी योजना बनाई लागु गर्नु पर्नेछ ।

४३. सरसफाइ तथा फोहोर मैला व्यवस्थापनः

(१) नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले ब्यक्तिगत, घरेलु तथा सामुदायिक सरसफाईका मापदण्ड तयार गरी प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो महिना भित्र कार्यपालिका वैठकबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।

(२) यसरी अनुमोदन भएको मापदण्डलाई वडा कार्यालय र स्वास्थ्य संस्थाले पुरुष अभियानकर्ता र महिला स्वयंसेविकाहरु परिचालन गरि सबै घरपरिवारसम्म वितरण गर्ने छन् ।

(३) घर निमार्ण गर्दा शौचालयको फोहर व्यवस्थापन गर्ने विधि र घरेलु फोहर बिसर्जन गर्ने स्थानको अनिवार्य ब्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ ।

(४) एक परिवारको शौचालय, ढल र फोहरमैला ब्यवस्थित नभएको कारण अर्को परिवारमा हानी नोक्सानी पर्न गएमा सो को क्षतिपूर्ति हानी पुर्याउने परिवारले तिर्नु पर्नेछ ।

(५) स्वास्थ्य जन्य फोहरमैला संकलन, पुनः प्रयोग, प्रशोधन, विसर्जन र नियमनका लागि नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम हुनेछ ।

(६) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले तोकेको मापदण्ड बमोजिम जोखिम रहित र जोखिमयुक्त फोहरहरुलाई छुट्याई व्यवस्थापन गर्ने कर्तव्य हुनेछ ।

(७) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य संस्थामा सेवा प्रदायकलाई स्वच्छः खानेपानी उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

(८) ग्रामिण रोजगार कार्यक्रम तथा बेरोजगार भत्ता लगायतका कार्यक्रममा महिनामा कम्तीमा ४ दिन सरसफाईको कार्य दिन छट्याई सरसफाईमा युवा परिचालन गरिनेछ ।

(९) पलाष्टिक जन्य झोला तथा बस्तुलाई निरुत्साहित गर्ने ।

४४. जनस्वास्थ्यको संरक्षण, सम्बर्द्धन

(१) नगरपालिका भित्र खाद्यान्न, मासु, पानी लगायतका उपभोग्य वस्तु उत्पादन, भण्डारण तथा बिक्रि वितरणलाई स्वच्छ बनाउने सम्बन्धमा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारले तोकेको र प्रचलित कानुनलाई आधार मानी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(२) नगरपालिका भित्र ध्वनी, वायू तथा जल प्रदुषणले जनस्वास्थ्यमा पार्ने प्रभावलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि संघीय कानुन, प्रदेश सरकारले तोकको मापदण्ड अनुसार हुनेछ ।

(३) वातावरणीय प्रदुषण तथा फोहोरमैलाबाट पर्ने प्रतिकुल प्रभाव नियन्त्रणका लागि संघीय सरकार, प्रदेश सरकारको मापदण्डलाई नै लागु गरिनेछ ।

(४) संघ र प्रदेशबाट प्राप्त भएका तथा स्थानिय स्तरबाट स्वास्थ्य शिक्षा, सुचना तथा संचार साम्रगीहरुको उत्पादन तथा वितरण कार्यलाई जोड दिई, सामाजीक व्यवहार परिर्वतन कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरी प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिनेछ ।

४५. सूर्ती, मदिरा तथा सुर्तीजन्य पदार्थको नियमन

(१) सुर्ती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्री वितरणको लागि नगरपालिकाबाट छुट्टै अनुमती लिनु पर्नेछ ।

(२) खाद्य पदार्थ विक्रि गर्ने पसलमा सुर्ती तथा मदिराजन्य पदार्थ विक्रि वितरण गर्न बन्देज लगाइने छ ।

(३) सुर्ती, मदिरा र लागू पदार्थजन्य वस्तुको विक्री वितरण र प्रयोगमा नियन्त्रण गर्न निषेधित र खुल्ला क्षेत्रहरु तोक्न सक्नेछ । विद्यालय, सरकारी कार्यालय, हाटवजार जस्ता क्षेत्रहरुको निश्चित दुरी तोकी धुम्रपान र मदिरापान निषेध गरिने छ ।

(४) खाद्य पदार्थ सँगै सुर्ती तथा मदिराजन्य पदार्थ बिक्रि वितरण गरेमा, निषेधित क्षेत्रमा धुम्रपान र मदिरा सेवन गरेमा स्थानीय प्रशासनको सहयोगमा नगरपालिकाले कारवाही गर्न सक्नेछ।

(५) मदिरा, चुरोट, सुर्ती तथा सुर्तीजन्य पदार्थ लगायतका मानव स्वास्थ्यलाई प्रतिकुल असर गर्ने कुनै पनि विज्ञापन सामाग्रीको उत्पादन, वितरण तथा प्रचार प्रसार गर्न पाईने छैन ।

(६) मानसिक तथा शारिरीक स्वास्थ्यलाई असर गर्ने कुनै सामाग्री तथा सेवा तर्फ आकर्षित गर्ने गरी गलत वा भ्रामक सूचना राखी विज्ञापनको उत्पादन, वितरण तथा प्रचार प्रसार गर्न पाईने छैन ।

(७) उपदफा (५) र (६) बमोजिमको हर्कत देखिएमा कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम कारवाहीको लागि स्थानीय प्रशासनमा सिफारिश गरिने छ ।

परिच्छेद ९

स्वास्थ्य, वित्त र सामाजीक सुरक्षा

४६. स्वास्थ्य सेवाको लागि बित्त ब्यवस्थापनः

(१) यस ऐनमा उल्लेखित सबै प्रकारका स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न नगरपालिकाले कुल बजेटको कम्तीमा १० प्रतिशत छुट्ट्याई प्रयाप्त बजेट स्वास्थ्य सेवामा छुट्याउनेछ । आवश्यकता अनुसार बजेट बढाउदै लैजानु पर्ने छ ।

(२) नगरपालिकाले नगरपालिका भित्रका नागरिकलाई आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन कोषको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम स्थापना हुने "आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कोष" मा देहाय बमोजिमका रकमहरु रहने छन्

क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम ।

(ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम ।

(ग) गैह्र सरकारी तथा निजि संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम ।

(घ) दातृ निकायबाट प्राप्त रकम ।

(ङ) नगरपालिकाबाट कोषको लागि विनियोजित रकम ।

(४) उपदफा (२) बमोजिमको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कोषको संचालन तथा व्यवस्थापन विधि कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) नगरपालिका अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा उपलब्ध रकम वा श्रोतको परिचालन स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम प्रचलित कानूनको अधिनमा रही परिचालन गर्नु पर्नेछ ।

(६) हरेक स्वास्थ्य संस्थाको आर्थिक कारोबार संचालनका लागि छुट्टै बैंक खाता हुनेछ र उक्त खाताको संचालन उपदफा (५) बमोजिमको अधिनमा रही सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था प्रमुख

र स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ।

(७) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुले वार्षिक लेखा परिक्षण गर्ने व्यवस्था लागु गरिनेछ

(८) नगरपालिका स्तरमा समेत स्वास्थ्य कार्यक्रमको वार्षिक लेखा परिक्षण गरिनेछ ।

४७. सामाजीक सुरक्षाः

(१) नेपाल सरकारद्वारा कार्यान्वयनमा रहेको स्वास्थ्य बिमामा नगरपालिकाका सबै नागरिकलाई आबद्ध गराइनेछ । आर्थिक अभावका कारण विमामा आवद्ध हुन नसक्ने अति बिपन्न तथा पछाडि परेका वर्गलाई नगरपालिकाले संघीय, प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा निःशुल्क विमा गराउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) नगरपालिका भित्र रहेका लक्षित बर्ग, महिला, बालबालिका, असहाय, अति बिपन्न तथा अन्य लक्षित समुहलाई बिशेष सामाजीक स्वास्थ्य सुरक्षाको ब्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद १०

स्वास्थ्य अनुसन्धान, सूचना ब्यवस्थापन, अनुगमन, मुल्याङ्कन

४८. स्वास्थ्य अनुसन्धानः

(१) नगरपालिकाले स्वास्थ्य सेवा संग सम्बन्धित बिषयमा अध्ययन, अनुसन्धान, खोजको ब्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) नगरपालिकाले नगर भित्र उपलब्ध औषधी जन्य जडीवुटीको अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको संरक्षण बिकास, उपभोग गर्न बहुपक्षीय सहकार्य (स्थानीय तह, निजिक्षेत्र तथा अन्य मन्त्रालय सँग) गर्न छुट्टै मापदण्ड बनाई कार्य गर्नेछ ।

४९. सूचना ब्यवस्थापनः

(१) स्वास्थ्य सेवा सुचना व्यवस्थापन तथा आपूर्ति व्यवस्थापन सुचना प्रणालीलाई अन्य स्थानिय तह सगँको सहकार्यमा व्यवस्थित गर्नु पर्ने छ र सो को आधारमा प्रत्येक बर्ष स्वास्थ्य क्षेत्रको बार्षिक रिपोर्ट तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा लिएका हरेक सेवाग्राहीको तोकिए बमोजिमको अभिलेख राख्ने र सो अनुसारको प्रतिबेदन तोकिएको निकाय समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नु सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था प्रमुखको दायीत्व हुनेछ ।

(३) नगरपालिकाले स्वास्थ्य संस्थाबाट प्राप्त तथ्याङकको विश्लेषण तथा बिबेचना गरी सो को आधारमा योजना तर्जुमा गरी कायान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(४) विधुतिय सुचना प्रणालीको विकास तथा विस्तारलाई स्वास्थ्य संस्था तह सम्म लगिने छ ।

५०. अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षणः यस शिवराज नगरपालिकाको सामाजिक विकास समितिको अगुवाईमा नगरपालिका अन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरु र विभिन्न संघ संस्थाहरुका कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी अनुगमन मूल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण गर्नका लागि नगरपालिका स्तरीय स्वास्थ्य क्षेत्रको अनुगमन मूल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण् निर्देशिका तयार गरि लागू गर्नेछ ।

(१) नगरपालिका मातहत रहेका सरकारी स्वास्थ्य संस्था तथा नगरपालिकाले स्वीकृती प्रदान गरेका निजि तथा गैर सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुले तोकिएको मापदण्ड अनुसार सेवा प्रदान र सर्त पूरा गरे नगरेको सम्बन्धमा शिवराज नगरपालिका आफै वा अन्य निकाय मार्फत नियमन, निरिक्षण अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको निरिक्षण अनुगमनबाट प्राप्त नतिजामा उल्लेखित मापदण्ड पालाना गरेको नदेखिएमा त्यस्ता स्वास्थ्य संस्थाको नविकरण रोक्ने तथा सन्चालन समेत बन्द गर्न सकिने छ ।

(३) नगरपालिकाबाट स्वीकृत प्राप्त निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्य संस्थाको नियमन, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन नगरपालिकाको अनुगमन, मुल्याङ्ककन तथा सुपरिवेक्षण निर्देशिकाले तोके अनुसार हुनेछ ।

परिच्छेद ११

स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सुशासन

५१. स्वास्थ्य सेवामा सुशासनः

(१) नगरपालिका भित्र प्रत्येक सरकारी स्वास्थ्य सेवामा सुशासन कायम गरि जनतालाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा एक ब्यवस्थापन समिति रहनेछ।

(२) स्वास्थ्य संस्था ब्यवस्थापन समितिहरुले स्थानीय श्रोत साधन समेत परिचालन गरि सेवालाई गुणस्तरीय बनाउन र समतामुलक हिसाबले सेवा प्रवाह गर्न स्वास्थ्य संस्थालाई परिचालन गर्नुपर्नेछ ।

(३) नगरपालिका अन्तर्गतका प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुले आफूले बर्ष भरी प्रदान गरेको स्वास्थ्य सेवाको सामाजीक लेखा परिक्षण गराउनु पर्नेछ

(४) नगरपालिकाले स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मीको कार्यक्षेत्रमा हुने हिंसा रोक्न र सुरक्षा प्रदान गर्न बहुपक्षीय समन्वय गरि छुट्टै ब्यवस्था गर्नु पर्नेछ।यस्तो कार्य गर्दा स्थानीय तहको अगुवाई र सहकार्य सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

५२. स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा प्रदायकको कर्तब्यः

(१) प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाले आफूले प्रदान गर्ने सेवा सुविधा, समय तालिका, लाग्ने दस्तुर तथा खर्च र उपचार गर्न लाग्ने समय समेत खुलाई सुचना प्रवाह गर्नु पर्नेछ।

(२) सुचनाहरु प्रवाह गर्दा नागरिक बडापत्र वा अन्य बिभिन्न संचार माध्यमद्धारा जनतासम्म प्रवाह गर्नु पर्नेछ।

(३) स्वास्थ्य सेवामा गरिब र पछाडी परेका बर्गको पहुँच स्थापीत गर्ने कार्यविधि र सेवाग्राहीले सेवा नपाएको गुनासो ब्यवस्थापन गर्ने कार्यविधी समेत उल्लेख गरि सुचना प्रवाह गर्नु पर्नेछ।

(४) स्वास्थ्य संस्थाले स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्दा सेवाग्राहीको स्वास्थ्य अवस्था, निदान वा उपचार लगायतका सुचनाहरु गोप्य राख्नुपर्नेछ। यस्ता सूचना सार्वजनिक गर्नु परेमा प्रचलित कानुनको अधिनमा रहेर मात्र गर्नु पर्नेछ।

(५) स्वास्थ्य संस्थाले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दा कुनै पनि रोगको संक्रमण नहुने र रोक्ने तर्फ तोकिएको सुरक्षात्मक उपायको अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

(६) स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मीले स्वास्थ्य उपचार गर्दा सबैलाई सम्मान र आदर ब्यवहार गर्नु पर्नेछ । कसैलाई नीजको उत्पत्ति, धर्म, बर्ग, जातजाती, लिङ्ग, पेशा, भौतिक तथा लैङ्गिक पहिचान, शारीरिक वा स्वास्थ्य अवस्था, वैवाहिक स्थिती, गर्भावस्था, बैचारीक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधारमा स्वास्थ्य उपचारमा भेदभाव गर्नु गराउनु हुँदैन। तर बिरामीको स्वास्थ्य स्थितिको गम्भिरताको आधारमा स्वास्थ्य संस्थाले उपचार अगाडी पछाडी गर्न भने सक्नेछ।

(७) स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्यकर्मीहरुले सम्बन्धित परिषद तथा निजामति सेवा नियमावली अनुसारको पेशागत आचरण पालना गर्नु पर्नेछ।

(८) स्वास्थ्य संस्था तथा उपचार प्रदान गर्ने स्वास्थ्यकर्मीले प्रत्येक सेवाग्राहीलाई आफ्नो स्वास्थ्य र उपचारको अवस्था, रोगको निदान प्रकृया, उपचार विधि र प्रकृया, उपचार बिकल्प र उपचार गर्नलाग्ने अनुमानित खर्च तथा सम्भावित परिणाम र उपचार नगराए उत्पन्न हुने सम्भावित जोखिम समेतका बारेमा बिरामीले बुझ्ने गरि जानकारी गराउनु पर्नेछ।

(९) माथि जेसुकै लेखिएको भएतापनि सेवाग्राहीको स्वास्थ्य स्थितिको सुचना सम्बन्धित सेवाग्राहीलाई दिन नसकिने अवस्थामा नीजको परिवारको उमेर पुगेको सदस्यलाई दिनु पर्नेछ।

५३. सेवाग्राहीको कर्तब्यः

(१) स्वास्थ्य संस्था वा स्वास्थ्यकर्मीसंग सेवा लिने सेवाग्राहीको कर्तब्य देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) आफ्नो स्वास्थ्यको सम्बन्धमा सचेत रहने, स्वस्थ जीवनशैली अपनाउने (खानपीन, योग तथा शारीरिक ब्यायाममा ध्यान दिने) र स्वास्थ्य संस्थाबाट दिइने सेवा लिने र संस्थाको नियम पालना गर्ने,

(ख) स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न प्रचलित कानुन नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार तथा नगरपालिकाले समय समयमा तोके बमोजिमका स्वास्थ्य सम्बन्धि कार्यक्रममा समावेस हुनु प्रत्येक नगरपालिका बासीको कर्तव्य हुनेछ ।

(ग) स्वास्थ्यकर्मीलाई आफ्नो स्वास्थ्यको अवस्थासँग सम्बन्धित यथार्थ विवरण उपलब्ध गराई रोग निदान र उपचारमा स्वास्थ्यकर्मीलाई सघाउने,

(घ) स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको मर्यादा र सम्मान गर्ने, स्वास्थ्यकर्मी प्रति कुनै पनि किसिमको हिंसा नगर्ने, आवश्यकता अनुसार उपचार सहमती फाराम (मन्जुरीनामा) मा हस्ताक्षर गर्ने,

ङ) स्वास्थ्य संस्थाले प्रेषण गरेको संस्थामा गई सेवा लिने ।

परिच्छेद १२
कसुर र सजाय

५४. कसुरः

(१) तोकिए बमोजिम इजाजत प्रत्र नलिई स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन गरेमा,

(२) स्वास्थ्य उपचार सेवा प्रदान गर्न इन्कार गरेमा,

(३) स्वास्थ्य संस्थाले आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा उपलब्ध आकास्मिक सेवा प्रदान गर्न इन्कार गरेमा,

(४) दफा ४४ बमोजिम कसैले बिज्ञापन, बिक्रि बितरण गरेको पाइएमा,

(५) ऐनमा उल्लेख भए बमोजिम सहमती नलिई उपचार गर्ने, सेवा ग्राहीलाई समान व्यवहार नगर्ने र गोपनियता कायम नराखेमा,

(६) स्वास्थ्य कर्मी वा सेवा प्रदायकलाई जानीजानी गलत सुचना दिएको तथा अर्को व्यक्तिलाई बहाना गरेमा,

(७) यस ऐन तथा अन्तरगर्त बनेका मापदण्ड, निर्देशिका, नियम, कार्यबिधिको पालना नगरेमा,

(८) बिना इजाजत औषधीजन्य जडीवुटीको किनबेच ओसार पसार र अनधिकृत रुपमा उपचारमा तिनको प्रयोग गरेमा,

(९) म्याद सकिएका औषधीहरु, खाध्य तथा पेय पदार्थ बिक्रि वितरण गरेमा,

(१०)दफा ४२ बमोजिम नियम पालना नगरेमा ।

५५. सजायः

(१) दफा (५४) उपदफा (१) अनुसारको कसुर गरेमा सघियं सरकारको कानुन अनुसार सजायँ हुनेछ।

(२) दफा (५४) उपदफा (२), (३) र (५) अनुसारको कसुर गरेमा ५० हजार देखि १ लाख रुपैया सम्म जरिवाना हुनेछ।

(३) दफा (५४) उपदफा (४) र (७) अनुसारको कसुर गरेमा ५० हजार देखि १ लाख रुपैया सम्म जरिवाना हुनेछ।

(४) दफा (५४) उपदफा (६) अनुसारको कसुर गरेमा २५ देखि ५० हजार सम्म जरिवाना हुनेछ ।

(५) दफा (५४) उपदफा (८) र (९) अनुसारको कसुर गरेमा १ लाख देखि २ लाख सम्म जरिवाना र १ वर्ष कैद हुनेछ ।

(६) दफा (५४) उपदफा (१०) अनुसारको कसुर गरेमा ५ हजार देखि १ लाखसम्म जरिवाना र ६ महिना कैद हुनेछ ।

(७) **प्रचलित कानुन अनुसार हुनेः** यी दफा अनुसार सजायं हुने कार्यलाई नेपालको प्रचलित कानुनले छुटै सजाय हुने व्यवस्था गरेको रहेछ भने सो सजाय समेत थप हुनेछ ।

परिच्छेद १३
विविध

५६. सुरक्षित क्षेत्रको रुपमा कायम गर्नुपर्नेः

(१) स्वास्थ्य संस्थामा स्वतन्त्र र भय रहित रुपमा उपचार तथा सेवा पाउने वातावरण सिर्जना गर्न तथा कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित क्रियाकलाप हुन नदिने गरी सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नु सबैको कर्तव्य हनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा स्वास्थ्य संस्थाले पालना गर्नु पर्ने सर्त तथा मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुने छन् ।

(३) कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थामा उपचार तथा सेवामा लिङ्ग, धर्म, वर्ण, जात, वर्ग आदिको आधारमा भेदभाव एवं दुर्व्यवहार दण्डनिय हुर्नेछ । भए गरेको पाइए प्रचलित कानून वमोजिम कारवाही हुनेछ ।

(४) कुनै पनि स्वास्थ्य संस्थामा उपचार तथा सेवा दिदा सेवा लिनेको व्यक्तिगत गोपनियताको हक सुरक्षित गराउनु सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्था र कार्यरत स्वस्थ्यकर्मीको कर्तव्य हुनेछ। व्यक्तिगत गोपनियताको हक सुरक्षित नभएको वा कुनै पनि बहानामा अन्यथा भए गरेको पाइएमा प्रचलित कानून वमोजिम कारवाही हुनेछ ।

५७. प्राईभेट मेडिकल कलेज, अध्ययन संस्थान र ठूला अस्पताल सञ्चालनका लागि सिफारिस

१. राष्ट्रिय र प्रादेशिक मापदण्ड अनुरुप निजीस्तरमा मेडिकल कलेज तथा स्वास्थ्य अध्ययन संस्थान, अस्पताल वा निदान केन्द स्थापनाका लागि सम्वन्धित वडा र नगरपालिकाबाट सिफरिश लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदाफा (१) बमोजिमको सिफारिस लिंदा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गरी स्थानीय स्तरमा पर्ने नकारात्मक प्रभावहरुको न्यूनिकरणका लागि कार्यक्रम र वजेट प्रस्ताव गरिएको हुनु पर्नेछ ।

(३) सिफारिसका लागि नगरपालिका आर्थिक ऐनले तोके वमोजिमको राजश्व दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

५८. राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक अभियानलाई सघाउ पुऱ्याउनु पर्नेः

(१) स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड पुरा गर्न संघीय तथा प्रदेश सरकारले संचालन गरेको अभियानलाई नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले समन्वय गर्नेछ ।

(२) आमा समूह, धामी झाक्री र आम्ची सेवाको अभिलेख अद्यावधिक गरी तिनीहरुको क्रियाकलापलाई स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाले अनुगमन र नियमन गर्नेछ । आमा समूह, धामी झाक्री र आम्ची पुरोहितको स्वास्थ्य र सरसफाई क्षेत्रमा गाउं पालिकाले कार्यविधि तयार गरि परिचालन गर्न सक्नेछ ।

(३) नगरपालिकाले हरेक वडा स्वास्थ्य सम्बन्धी सरसल्लाह, परामर्श सूचना प्रदान गर्न शिक्षित युवा तथा विद्यार्थी स्वयमसेवक परिचालन गरि स्वास्थ्य तथा सरसफाई परामर्श केन्द्र स्थापना गर्न सक्नेछ ।

५९. प्रगति विवरण नगरपालिका समक्ष बुझाउनु पर्ने

(१) नगरपालिकाको स्वामित्वका स्वास्थ्य संस्थाले माशिक, चौमाशिक अर्धवार्षिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) नीजि स्वामित्वका स्वास्थ्य संस्थाले वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) (२) मा जेसुकै उल्लेख भएपनि नगरपालिकाको तथा सम्वन्धित निकायले माग गरेको अवस्थामा वा कुनै पनि समयमा तोकिएका विवरणहरु माग गर्ने निकायमा पेश गर्नु सम्वन्धित संस्थाको जिम्वेवारी हुनेछ ।

(४) नगरपालिकाले आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा प्रदान गर्नका लागि अन्य सरकारी निकाय, निजी ब्यवसायी, सामाजीक संघ/संस्था, ट्रष्ट र ब्यक्तिहरुसँग बिभिन्न कार्यहरुका लागि साझेदारी गर्न सक्ने छ र तिनीहरुबाट औषधी, उपकरण, विशेषज्ञ सीपहरुको सहायता प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

६०. पुनरावेदनः तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको आदेशउपर कानून वमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।

६१. नियम बनाउने अधिकारः

(१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ।

(२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि नगर कार्यपालिकाले आवश्यक निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

६२. संक्रमणकालीन व्यवस्थाः यस ऐनले तोकिए वमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली नआउँदासम्म नगर कार्यपालिकाले गर्न सक्नेछ।

६३. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकारः यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा-अड्काउ परेमा नगर पालिकाले त्यस्तो बाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ । तर यस्तो आदेश नगर कार्यपालिकाले ६ महिना भित्रमा अनुमोदन नगरेमा स्वत निष्कृय हुनेछ ।

६४. बचाउ र लागू नहुनेः

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिए जति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

(३) संविधानसँग बाझिएको यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरु वाझिएको हदसम्म स्वतः निस्क्रीय हुनेछ ।

आज्ञाले,
गणेश प्रसाद अर्याल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत